

COMITETUL DE REDACȚIE

- Președinte :** I. P. S. NESTOR, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei
- Membri :**
- P. S. GHERASIM, Episcop al Râmnicului
  - P. S. DAMASCHIN SEVERINEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei
  - P. C. Pr. CONSTANTIN POPESCU, Directorul Seminarului Teologic din Craiova
  - P. C. Pr. Prof. Nicolae PETRESCU — Craiova
  - P. C. Pr. Dr. Leon IFTODI — Craiova
  - P. C. Pr. Neagoe GHEORGHE — Consilier administrativ bisericesc Vilcea
- Redactori responsabili :**
- P. C. Pr. Ion RADUȚ — Consilier cultural la Arhiepiscopia Craiovei
  - P. C. Pr. Ion BALĂCEANU — Consilier cultural la Episcopia Râmnicului

STUDII ȘI ARTICOLE

MIR
M O 1991 NR 3

FIUL LUI DUMNEZEU CEL ÎNTRUPAT ESTE LUMINA ȘI VIAȚA LUMII, FIIND «LUMINĂ DIN LUMINĂ» ȘI AVÎND ÎN EL ȘI CA OM PE DUHUL ȘI VIAȚA VEȘNICĂ

Omul, creatura Lui, este și el cuvînt și lumină. Existența e prin sine lumină. Și lumina desăvîrșită este existența desăvîrșită. Iar cea mai deplină manifestare a Persoanei desăvîrșite ca existență desăvîrșită este Fiul ei. El e ca atare cel mai deplin Cuvînt al ei.

Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu fiind ca Persoană de o ființă cu Tatăl și cu Duhul și unindu-Se și ca om cu Ei, este, ca Adevărul, care cuprinde totul, și lumina care luminează totul. Și precum n-ar fi Adevărul, dacă n-ar fi conștient de El, așa n-ar fi lumină dacă n-ar fi conștient de Adevărul pe care-L reprezintă. Dar nu e lumina lumii numai întrucît face pe oameni conștienți de ei înșiși și de raționalitatea lumii. Dacă ei n-ar trăi ca persoane conștiente de ei și de raționalitatea lumii și de originea lor în Dumnezeu Cuvîntul în veci în unirea cu cea mai fericită comuniune, existența lor și a lumii n-ar avea un sens deplin pentru ei și pentru lume. O lume care rămîne la fel, în veci, oricît de rațională ar părea, n-ar fi totuși deplin rațională, n-ar oferi prin ea un sens deplin.

Lumea e organizată rațional pentru că e rațiune conștientă, dar el își dă seama că n-a făcut-o el. Trebuie să fie o rațiune mai presus de a lumii și a omului în conștiința Ei infinit mai puternică, care a făcut-o.

De lumina dată de El lumii și oamenilor ține înaintarea ei și a lor în veșnica fericită infinitate a lor în Dumnezeu, ca să găsească un sens în existență. Altfel lumea și omul n-ar fi nici deplin raționale.

De aceea cînd s-a căzut din Dumnezeu ca din lumina adevăratei raționalități a lumii, a venit Dumnezeu Cuvîntul în trup, ca să descopere în Sine ca om restabilit veșnicia fericită a umanității, deci lumina și adevărul ei real. Și El se va duce din lume ca Lumina netrecătoare în calitate

de om numai după ce a înviat, dovedindu-Se astfel pe Sine și ca Dumnezeu unit pentru veci cu umanitatea, deci cu toți oamenii care se alipesc Lui prin credință.

Evreii știau de la prooroci că Hristos va fi lumina lumii, pentru că va rămâne în veci. De aceea când L-au văzut om și au auzit că va primi moartea, i-au spus că nu poate fi El Hristosul care le-a adus lumina. Hristos le-a răspuns că deocamdată le mai este puțin timp prin învățătura Lui despre El lumină. Dar după ce nu va mai fi cu trupul între ei, să creadă că El este lumina veșnică, pentru că altfel vor umbla în întuneric și nu vor ști unde merg și deci nu vor fi fiii luminii (*Ioan* 12, 35-36). Cei ce înțeleg pe învățătura Lui de acum, vor crede după ce va învia, în cuvintele ce li le spune acum, vor avea bucurie, căci vor ști că El s-a dus la Tatăl și va veni cu Tatăl și se va sălășlui veșnic în El. Și Duhul le va vorbi neconținut despre El (*Ioan* 14, 24 ; 15, 26).

El este lumina lumii, dar prin aceasta este și «lumina oamenilor», sau este lumina oamenilor. Căci una depinde de alta. Iar lumina oamenilor este viața lor. Când știi că vei muri definitiv, viața trecătoare pe care o ai în prezent, nu mai e propriu-zis viață. Dacă oamenii nu văd venit pe Hristos ca pe Dumnezeu Cuvîntul întrupat ca lumină pentru ei, nu pot crede că în unirea cu El vor trăi și ei în veci. Și în acest caz sînt lipsiți de viață. Dacă nu cred în Iisus Hristos făcut om ca Lumina personală veșnică, care explică rostul lumii și al existenței oamenilor, sau că chiar în calitate de Dumnezeu a fost obiectiv lumina oamenilor, ca Cel ce le-a dat viața și i-a susținut în viață. Dar oamenii experimentînd moartea și înainte de învierea Lui nerecunoscînd că au viață de la Dumnezeu Cuvîntul, nu L-au recunoscut ca lumină și astfel deși era întru ei ca lumină, nerecunoscîndu-L ca lumină, au trăit în întunericul care nu o sesiza. «Întru El era viața (lor) și viața era lumina oamenilor. Și lumina lumina în întuneric și întunericul n-a cuprins-o» (*Ioan* 1, 4-5).

De aceea a venit ca o lumină mai evidentă, ca un om care vede lumina în Sine și le atrage oamenilor atenția asupra ei și-i va convinge prin înviere despre faptul că nu vor avea în veci viața fericită, nici chiar în cursul existenței pămîntești și viața lor se va sărăci la extrem și după scurt timp se vor plictisi de ea. Dacă iubirea semenului meu este în oarecare măsură viață pentru mine, e de înțeles că numai iubirea Persoanei veșnice și atotbiruitoare a lui Dumnezeu Cuvîntul înviat ca om îmi poate comunica prin Lumina Lui viața veșnică. Singurătatea este moarte spirituală. Dar comuniunea cu oamenii de rînd nu mă poate scoate decît temporar și nedeplin din singurătate. Numai Persoana netrecătoare și desăvîrșit iubitoare a lui Dumnezeu Cuvîntul, devenită și om, mă scoate din singurătate pentru veci și deci îmi dă viața veșnică. «Adevărat, adevărat zic vouă : Cel ce crede în Mine, are viață veșnică» (*Ioan* 6, 47). Și siguranța aceasta mă face chiar și pe pămînt fericit, căci îmi deschide perspectiva vieții veșnice. Iisus afirmă chiar : «Cuvintele Mele sînt Duh și Viață» (*Ioan* 6, 63). Căci viața e una cu chipul, și cu suflarea Lui. Iar cuvintele Lui sînt Cuvîntul dumnezeiesc, sau Cuvîntul ca Persoană este în fiecare cuvînt rostit de El, cum este și persoana omenească în fiecare cuvînt rostit de ea cu sinceritate, comunicînd ce trăiește ea întregă în acel moment. Deci în cuvintele lui Dum-

nezeu Cuvîntul este viața lui Dumnezeu Cuvîntul, cum în cuvintele persoanei omenești este viața ei. Eu comunic viața mea prin fiecare cuvînt al meu și cealaltă persoană îmi comunică viața ei dintr-un anumit moment, prin cuvîntul ei din acel moment. Dar viața veșnică nu mi-o poate comunica decît Dumnezeu Cuvîntul, căci numai El îmi comunică prin cuvintele ei atenția continuă, deci viața nesfîrșită, nemicșorată și neîntreruptă de nici un egoism. Ea e atenția spre toți cei ce cred în El. Îmi ține mereu, în veci, în fiecare clipă viața în lumina bucuriei atenției ei față de mine. Căci cel ce iubește cu adevărat pe altul, îi arată în fiecare clipă aceuia atenția sa întreagă, iar atenția e îndreptarea ființei lui spre acela, nu ca o putere ce i le apasă pe ale aceuia, ci ca una care i le trezește și le provoacă să răspundă, ca o rază de soare și ca o ploaie ce face să crească planta. În cîntările de după învierea Domnului, Biserica afirmă cum «toate de lumină s-au umplut». Acum prin trupul Lui înviat se vede că și materia cu care se afla trupul în legătură are un sens. Toate sînt făcute străvezii pentru lumina lui Dumnezeu care a luat trup dintr-o materie făcută de El pentru a face arătată oamenilor puterea Lui și a se hrăni și îmbogăți spiritual prin ea. În Apocalipsă se spune : «Noapte nu va mai fi... Dumnezeu le va fi lor lumină și vor împărăți în vecii vecilor» (22, 5). În mod direct unește Sf. Apostol Pavel lumina adusă oamenilor de Hristos prin faptul învierii, prin care i-a făcut fii veșnici ai lui Dumnezeu Tatăl, scăpați de întunericul unei existențe fără sens.

«Voi însă, fraților, nu sînteți în întuneric, ca să vă apuce ziua aceea (din urmă) ca un fur. Căci voi toți sînteți fiii luminii și fii ai zilei (nu sîntem ai nopții) ; nici ai întunericului» (*I Tesaloniceni* 5, 5).

Moartea ca non-sens al existenței a fost învinsă. Acum știm pentru ce trăim chiar acum. Și știm pe toți oamenii noștri pentru ce trăiesc. Trăiesc acum, ca să trăiască în veșnicie. Și peste tot universul legat de noi se proiectează lumina trupului lui Hristos și știm că toate cele prin care ne întreținem viața pămîntească, au rostul să ne susțină pentru a ne pregăti pentru viața veșnică. Căci vom trăi cu ochii noștri care au privit universul, dar cu ochii care vedeau prin univers lumina radiantă din trupul lui Hristos cel înviat. Vor vedea iradiînd din ochii Lui, din trupul Lui, o lumină care luminează pe toate și pe toți. Iar această lumină înțelegătoare începem să o vedem de cînd aflăm că El a înviat, din noaptea întunecată cînd preotul anunțînd-o, ne cheamă : «Veniți de luați lumină !» și cînd în această lumină vedem pe toți și pe toate descoperindu-și sensul.

Foarte direct spune Sf. Apostol Pavel că el a fost chemat de Hristos să «deschidă ochii oamenilor ca să se întoarcă de la întuneric la lumină și de la stăpînirea lui Satan la Dumnezeu ca să li se ierte păcatele... prin credința în El». Mărturisindu-le că a înviat din morți și a vestit lumina, cum au proorocit Moise și proorocii (*Fapte* 26, 18, 22-23).

Dumnezeu Cuvîntul a fost lumina viitoare care se arată prin prooroci ca Cel ce va învia din morți și ne va învia și pe noi la viața veșnică.

Iar după ce s-a înălțat, a trimis puterea cuvintelor lămuritoare despre El Apostolilor Săi și prin ei urmașilor lor prin Duhul Sfînt venit peste ei în chip de limbi de foc, sau în chipul cuvintelor tuturor neamurilor pline de focul credinței în El, ca Dumnezeu care a învins moartea, ca om pentru oameni.

De aceea spune Hristos de Duhul că va grăi în Apostoli și în urmașii lor cuvintele Lui. Căci Duhul «nu va grăi de la Sine, ci câte aude (de la Mine, acum), va grăi vouă și cele viitoare vă va vesti». El va grăi în Apostoli și urmașii lor după ce va învia Hristos și va ședea de-a dreapta Tatălui, despre starea înălțată a lui Hristos ca om, care va fi și starea viitoare a oamenilor. Și aceasta face parte și ea din Adevăr. De aceea îl numește Hristos și pe El Duhul Adevărului și va spune oamenilor prin Apostoli «tot adevărul» (Ibid.), adică cele ce s-au petrecut cu Hristos după înălțare și se va petrece și cu oamenii ce cred în viitorul veșnic. Duhul va vesti toate câte Tatăl le va da Fiului Său ca om prin înviere și înălțare. Și Tatăl le va da lui Hristos ca om toate câte le are El ca Tatăl, ca prin El să le dea și oamenilor. «Toate câte le are Tatăl, ale Mele sînt de aceea am spus că din al Meu va lua și va vesti vouă» (Ioan 16, 15). «Acela Mă va slăvi, pentru că din al Meu va lua și va vesti vouă» (Ioan 16, 14).

În cei ce grăiesc cu credință despre Fiul înviat și înălțat nu e numai Dumnezeu Cuvîntul întrupat, înviat și înălțat, ci și Duhul care se odihnește ca o lumină de la Tatăl asupra Lui.

În cuvintele omenești, omul se exprimă nu numai pe el, cum este în momentul în care vorbește, ci și nădejdea despre starea lui viitoare, inspirîndu-i și celuilalt această nădejde. Dar nădejdea viitorului său veșnic o are de la Hristos cel înviat ca om și aflat la dreapta Tatălui prin Duhul Sfînt. Și aceasta e lumina lui Hristos pe care o răspîndește în jurul lui, sau o comunică și celorlalți. Aceasta e lumina pe care au primit puterea să o răspîndească cu deosebire (oamenii) membrii ierarhiei bisericești, sau pe care o vestește Hristos și Duhul Sfînt prin ei.

Hristos are și ca om această lumină, pentru că o are ca Dumnezeu, care a dat umanității Sale viața veșnică. O are Dumnezeu ca Cel ce este conștiința veșnică a fericitei comuniuni. Unde nu e conștiința existenței, nu e lumină. Și unde nu e conștiința existenței, veșnicei existențe fericite în comuniune, nu e lumină deplină. De aceea numai în Dumnezeu treimic cel veșnic este lumina deplină și numai de la El o primește și omul. Căci numai între Persoane este lumina. Pentru că lumina se comunică între persoane în primul rînd prin cuvînt. Fiecare spune ce gîndește, înmulțind lumina celuilalt. Dar cum am spus, dacă n-ar fi decît o persoană omenească singură între lucruri, n-ar avea decît o lumină puțină și nesigură. Dar persoana poate comunica alteia și întuneric, cînd îi spune că pentru ea lumea n-are un autor personal și ele ca persoane sînt făcute pentru moartea definitivă. Cuvîntul persoanei poate fi și întuneric pentru alta, dar nu un întuneric al inconștienței, ci al nerecunoașterii lui Dumnezeu ca autorul raționalității lumii, incomplete din cauza aceasta. O raționalitate văzută ca neprovenind de la un Dumnezeu personal și neducînd spre fericirea comuniunii eterne cu El, asigurată de Cuvîntul lui Dumnezeu cel înviat ca om, poate fi acceptată de o rațiune care nu e și înțelepciune. De aceea Cuvîntul lui Dumnezeu care dă omului rațiunea adevărată, se numește în Scriptură nu numai Cuvîntul, ci și Înțelepciunea lui Dumnezeu și în lume și în rațiunea conștientă a omului pune pecetea Înțelepciunii Sale. Numai credința în eternitatea unei Persoane poate vedea originea dumnezeiască a raționalității lumii și a rațiunii persoanei omenești ca În-

țelepciune a unei Persoane. Și numai Înțelepciunea realizează comuniunea multumitoare între o persoană și alta și e dovada sigură că moartea e învinsă de înțelepciunea lui Dumnezeu pentru oameni. O rațiune înțeleaptă care nu e și înțelepciune, se dă ușor de gol ca o prostie pretențioasă.

Că Dumnezeu cel etern e lumina fără sfîrșit, o spune și Vechiul Testament. El întinde lumina rațiunii în oameni. «Că Tu ești luminătorul meu, Doamne, și Domnul îmi va lumina întunericul meu» (II Împărate 22, 29). Dar o întinde pentru oameni și în raționalitatea lumii. «Dumnezeu întinde lumina în jurul Lui» (Iov 36, 30). În special psalmii în care se trăiește relația cu Dumnezeu care privește lucrurile, este arătată pe fața noastră este lumina feței lui Dumnezeu ca Persoană și profetesc pe Hristos, e semnul luminii Lui : «Însemnatu-s-a peste noi lumina feței Tale» (Psalmi 4, 6). Sau : «Că Tu vei lumina, luminătorul meu (fața mea, ochii mei) Doamne ; Dumnezeul meu, lumina-vei întunericul meu» (Psalmi 17, 31). Fără Dumnezeu cel conștient și fără conștiința mea luminată de El, toate rămîn în întuneric, inclusiv eu însumi. «Domnul este luminătorul meu și mîntuirea mea» (Psalmi 27, 1). Fără Dumnezeu cel personal și etern și mai puternic decît lucrurile trecătoare, rămîn în întuneric și în moarte. Orice lumină, orice raționalitate completă și adevărată vine din Dumnezeu cel personal. Și ea îl împodobește pe Dumnezeu, ca izvor a toată frumusețea ; căci lumina e frumusețe ; e podoabă, cîtă vreme întunericul e fără formă deci fără frumusețe.

«În mare podoabă Te-ai îmbrăcat, Cel ce Te îmbraci cu lumina ca cu o haină» (Psalmi 103, 2). Mai ales Cuvîntul ca lege voită a lui Dumnezeu este lumina cărărilor omului (Psalmi 118, 105). Dumnezeu nu poate îndruma decît spre lumină, sau spre El însuși. Aceasta e calea mîntuitoare a omului, pentru că în comuniunea cu El este fericirea și sensul fericit al existenței. Lumina deplină este înfățișată ca fericirea veșnică de la sfîrșitul lumii acesteia în Dumnezeu și de proorocul Isaia. Fericirea aceea e ca «muntele Domnului» ; ea e casa lui Dumnezeu, sau comuniunea cu El, așezată pe virfurile tuturor munților. Ea nu ne va fi dată decît în Fiul lui Dumnezeu cel care va învia ca om și ne va învia și pe noi. În alt sens acel munte e Hristos însuși, supremul ierarh, care urcă umanitatea noastră în Dumnezeu. «Că va fi în zilele de apoi arătat muntele Domnului ; și casa lui Dumnezeu pe virfurile munților (a tuturor sfinților, n.n.) și se va înălța mai presus de dealuri și vor veni la Dînsul toate neamurile... Și acum, în casa lui Iacov, veniți să umblăm întru lumina Domnului» (Isaia 2, 2, 5).

Proorocul Daniel spune că «lumina este cu El», sau cu Dumnezeu, pentru că «El descoperă adîncurile și ascunzișurile și cunoaște cele dintru întuneric» (Dan. 2, 22). Aici se proorocește Hristos care va veni și care va descoperi adîncurile de pînă atunci, rămase ascunse și în întuneric pentru noi, în sens apofatic, sau va face luminoase întunecimile care au pus stăpînire peste noi, risipindu-le.

Întuneric în sens apofatic este indicată lumina lui Dumnezeu la Timotei 6, 14 : «Cel ce singur locuiește în lumina neapropiată». Căci nemurirea este și cunoscută și necunoscută. De aceea Daniel îl laudă pe Dumnezeu care i-a dat omului înțelepciunea ca să iasă din întuneric, sau să

cunoască ascunsurile lui Dumnezeu (*Daniel* 2, 23). Căci și a ști de Dumnezeu că e mai presus de cunoaștere, e deci o lumină. Proorocul Miheia anunță că Cel veșnic va fi lumina lui, adică a oamenilor: «Nu te bucura asupra mea vrăjmașă mea, că am căzut și mă voi (ridica) scula, că de voi șede întru întineric, Domnul mă va lumina» (*Miheia* 7, 8-9).

Pentru Avacum, lumina va merge înaintea Domnului ca cuvânt (3, 5). Lumina nu e o strălucire materială, ci Cuvântul Lui care descoperă gândurile Lui mintuitoare pentru oameni.

Iar pentru proorocul Zaharia, lumina lui Dumnezeu va veni în lume, spre seară, sau spre sfârșitul acesteia. «Va fi o zi, și ziua aceea cunoscută va fi Domnului, și nu va fi nici ziua, nici noaptea (adică timpul nu va fi ajuns la sfârșitul lui total, în nopți, n.n.), și către seară va fi lumină» (*Zaheu* 14, 7). Timpul în care a venit Hristos e declarat și de Sf. Apostol Petru ca timpul cel de pe urmă: «Hristos a fost orînduit (să vină) mai înainte de întemeierea lumii, dar s-a arătat pentru voi în anii cei mai de pe urmă» (*I Petru* 1, 17). El a venit să umple timpul cu veșnicia, să deschidă fereastra lui spre lumina veșnică a învierii.

În practica vieții monahale ortodoxe, Hristos este văzut și ca lumină a inimii. Cel ce adresează neîncetat lui Hristos cuvintele: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul», privind spre inima sa, unde are pe Hristos sălășluit de la Botez, dacă trăiește în curăție, vede de la o vreme în inima sa pe Hristos în lumină. Cuvântul iubitor adresat de noi neîncetat Lui, cuvânt care ne este insuflat de El și cerut de El, are și aici un rol de căpetenie.

Astfel îndemnul lui Iisus și al Apostolilor să umblăm în lumină, înseamnă să umblăm în Hristos; să umblăm în El cu gândul și cu cuvântul nostru către El.

Dar Cuvântul lui Dumnezeu s-a făcut lumină mai accesibilă oamenilor și prin faptul că omul a fost creat cu cuvânt, sau cu conștiință care e identică cu lumina. Omul e cuvânt ipostatic, sau izvor voluntar de cuvinte. Iar prin aceasta e lumină în sine și orice cuvânt al său o rază a luminii lui spirituale. Omul e lumină spirituală prin conștiința de sine și de lume. E conștiința care nu poate să nu se exprime în cuvinte. Dacă n-ar fi conștiință, sau lumină, sau izvor voluntar de cuvinte, ca raze de lumină spirituală, n-ar fi om. Prin faptul că e persoană, sau conștiință personală e cuvânt sau lumină, din care pornesc cuvintele ca raze de lumină. Persoana nu poate fi decât ca fundament nesfârșit de cuvinte și cuvântul nu poate fi decât ca rază voluntară izvorită din lumina care nu socotește terminată niciodată comunicarea persoanei. În aceasta se vede că omul e chipul lui Dumnezeu Cuvântul. Dar e numai chip al lui Dumnezeu Cuvântul, sau al Luminii infinite, pentru că niciodată nu se simte în conștiința sa lumina desăvârșită și niciodată nu se poate exprima decât nedeplin. Și el e nu numai persoană răspînditoare de lumină, ci și însetată de cuvintele altor persoane, ca raze ale luminii lor. Cuvintele lor sînt viață pentru el și cuvintele sale viață pentru altele, dar nici el nu e lumină și viață deplină pentru alții, nici alții lumină și viață deplină pentru sine.

El e însetat însă pentru lumina deplină și pentru viața veșnică și desăvârșită, de unde se vede că trebuie să fie o astfel de lumină și o astfel de

viață. El știe cu mare tristețe că va muri și semenii săi la fel, deci nu poate înainta la nesfârșit în lumină și viață. De aceea s-a făcut Dumnezeu Cuvântul și Cuvînt-omenesc, dar cuvînt omenesc care a învins ca om moartea și deci o va învinge și pe noi și ne va comunica astfel în veci lumina și viața și ne va face și pe noi să ne comunicăm lumina și viața în viață și înveșnicită de El și în El. El va face și legătura, lumea văzută de simțurile trupului nostru înviat un transparent al luminii Lui nesfârșite. Făcîndu-Se om și cuvînt omenesc, n-a anulat umanitatea noastră ca cuvînt și lumină creată de El, ci a înveșnicit-o și îndumnezeit-o, înomenindu-Se totodată pe Sine, Lumina și Cuvîntul dumnezeiesc. Ca atare El S-a făcut lumina lumii și a oamenilor și în sensul că le-a umplut de lumină dumnezeiască și a arătat vorbind și va arăta actual în Sine lumea și cuvîntul omenesc pline de lumina dumnezeiască.

În cuvintele omenești ale lui Iisus se cuprinde infinitul în formă omenească, cum se cuprinde și în smerenia Lui, mai ales în crucea Lui dragostea infinită, dîndu-ni-se în întregime și în mod de necuprins în ele; dragostea care învinge și moartea prin plîntatea vieții arătată paradoxal în totală dăruire de Sine.

Cuvîntul omenesc unificator, semn al originii și prezenței lui Dumnezeu Cuvîntul în el.

Cuvîntul are în sine puterea să unifice pe oameni între ei și cu înțelesurile lucrurilor, fără să-i confunde între ei și cu ele. O persoană nu mai poate despărți conținutul ei sufletesc, pe care îl exprimă prin cuvinte, de conținutul sufletesc primit de la altele, dar totuși ele nu se confundă cu persoane. Aceasta arată că sînt de o ființă și că lucrurile pe care le cunosc și le comunică, au o raționalitate corespunzătoare rațiunii lor și între ele. De aci rezultă că ei nu sînt despărțiți în cuvintele lor nici de Dumnezeu Cuvîntul, avînd de la El necesitatea și capacitatea să vorbească între ei și să caute să adune în ei înțelesurile lucrurilor puse de El în ele și să se unească în înțelegerea lor între ei și cu El. Ei sînt alinați la aceasta de supremul adevăr și să tindă spre El ca adevăr unitar și la o lumină unitară. Iar lumea e dată pentru ei nu numai ca să-i susțină trupestă, ci și pentru ca să se unească între ei prin înțelegerea lor cu ajutorul cuvintelor. Altfel rațiunea lor conștientă n-ar mai avea nici un rost. Și însuși faptul că lumea e făcută cu o raționalitate întregitoare și corespunzătoare rațiunii comune a oamenilor, arată că ea e făcută pentru o unitate conștientă între ei. Chiar faptul că sufletul lor e îmbrăcat într-un trup înzestrat cu aceleași simțuri conștiente, îndreptate spre lumea materială, arată că aceasta e făcută pentru această unitate conștientă între ei, exprimată prin cuvinte.

Dar nu ei au făcut lumea. Și nu ei au făcut-o astfel. Iar necesitatea de-a se înțelege între ei și de-a o exprima în cuvinte, arată că ei sînt făcuți să tindă prin înțelegerea între ei și prin înțelegerea comună a lumii la o unitate, dar nu vîd ultimul sens în ea și în înțelegerea temporală între ei prin ea, arată că lumea și ei sînt făcuți în mod solidar între ei și cu lumea, de o rațiune superioară, ca să tindă spre înțelegerea completă a ei, pe care nu o pot dobîndi fără recunoașterea unui Făcător superior al lor și al ei. E un Logos suprem, care a făcut lumea și pe oameni ca să tindă prin

înțelegerea între ei cu privire la sensul existenței lor și al ei, la cunoașterea Lui ca supremul sens al lor și al lumii. Acest Logos suprem îi ajută să gândească asupra lor și a lumii și să-și comunice prin cuvinte această unitate între ei, ca mijloc spre unitatea netrecătoare a lor în El.

Dar dat fiind că oamenii au voit din mândrie să înțeleagă lumea ca fiind prin ea însăși din veci, la simplul nivel al lor, și răsăriți din ea, i-a făcut pe fiecare să caute să se înțeleagă și să înțeleagă toate altfel decât alții, sau să folosească cuvintele pentru a se afirma unul împotriva altuia. De aceea, Dumnezeu Cuvîntul a luat firea omenească și cuvîntul omenesc, ca să ne arate cum să fim toți una în El, recunoscîndu-L pe Dumnezeu ca Creator al lumii și al lor prin Cuvîntul Său personal.

Însă oamenii n-au putut ieși dintr-o legătură între ei nici prin folosirea cuvintelor pentru negarea lui Dumnezeu Cuvîntul și pentru îndușmănire a lor. Ei au rămas chiar în dușmănie legați unii de alții, sau au căutat fără succes să-și impună o unitate și prin negarea mincinoasă a lui Dumnezeu Cuvîntul. Cel ce dușmănește pe altul nu poate trăi fără gîndirea dușmănoasă la acela, cel mîndru nu poate trăi fără laudele din partea celor considerați inferiori. Chiar îngerii căzuți caută o unitate cu oamenii ispitiți de ei la negarea lui Dumnezeu. Există chiar între cei robiți patimilor o unitate, neputîndu-le satisface pe acestea decât împreună. Ei trăiesc prin patimile prin care își dau satisfacții trecătoare într-o unitate, care e mai mult un chin reciproc. Ei nu pot trăi fără să se chinuiască unul pe altul, sau fără să pretindă că sînt servite prin această unitate. Chiar prin această minciună aduc un omagiu unității. Iar cum această unitate mincinoasă nu-i poate mulțumi, ei mărturisesc chiar prin aceasta că sînt făcuți pentru o unitate adevărată, pe care nu o pot realiza prin ei înșiși, ci prin Cel ce i-a făcut pentru unitate între ei și cu El. Unitatea reală neputînd-o realiza numai prin cuvinte, căci prin ele pot afirma o unitate mincinoasă, prin aceasta se arată că unitatea reală se realizează prin iubire. Iar iubirea o pot realiza nu numai prin recunoașterea unității de fapt ce există între ei prin firea lor comună, și între ei și lumea existentă pentru ei, ci și prin Creatorul comun al lor și al lumii. Iubirea deplină e realizabilă între oameni numai din puterea Făcătorului comun al lor și al lumii, deci numai dintr-o iubire între ei unită cu iubirea și răspunderea față de Dumnezeu Cuvîntul, făcătorul lor și al lumii, și cu iubirea și răspunderea Lui ca om pentru oameni în fața Tatălui. Cuvintele au astfel puterea unirii adevărate numai ca mijloace ale iubirii între oameni, între ei și lume și între ei și Făcătorul lor și deci al recunoașterii că toți și toate sînt prin Făcătorul lor care le-a dat oamenilor și capacitatea și necesitatea cuvintelor pentru manifestarea iubirii între ei și între ei și lume, ca fiind împreună de la Dumnezeu Cuvîntul. Numai recunoscînd că sînt creați și susținuți toți de Dumnezeu Cuvîntul cel unic, legați de o lume, făcută pentru a deveni conținutul lor comun, ca un dar străveziu al Lui, în care El este prezent și prin care comunică tot mai mult, se explică faptul că, cum se comunică și prin comunicarea între ei, oamenii pot realiza iubirea deplină între ei și Dumnezeu. În acest caz, nici unul nu mai poate despărți în el ceea ce are de la altul și de la Dumnezeu, așa cum Iisus Hristos nu mai poate despărți în-

tre ceea ce are ca Dumnezeu El și Tatăl și Duhul Sfînt și ca om ceea ce are El și oamenii pe care îi iubește și-L iubesc.

Despărțindu-se însă prin necredință de Dumnezeu Cuvîntul și pierzînd iubirea și răspunderea față de El, cuvîntul le rămîne prin unitatea mincinoasă, pe care o menține, mai mult un semn că au fost făcuți pentru unitatea în iubire între ei și între ei și Dumnezeu, Făcătorul lor, ca un semn, pe care însă nu-l folosesc în scopul pentru care li s-a dat, pentru că nu-l mai recunosc ca dat lor de Cuvîntul dumnezeiesc pentru unitatea lor, între ei, cu lumea și cu El. Puterea Lui prin care i-a făcut pentru această unitate conștientă, rămîne în ei în mod obiectiv, fără însă ca ei să mai recunoască, subiectiv, originea și scopul ei. Chiar faptul că socotesc în chip mincinos neunirea între ei și între ei și Dumnezeu, drept adevăr, fără să fie așa, și într-un fel menține unitatea între ei și cu toate, dar o unitate care îi chinuiește, arată că sînt făcuți pentru adevăr și Cuvîntul îl arată pe om ca neexistînd real fără altul și fără lumea materială și fără să tindă să cunoască realitatea întreagă, depășind coexistența cu semenii și cu natura, îl arată că el este parte din existența totală, dependentă de o existență absolută, independentă de componentele celorlalte existențe, ca acestea.

Aceasta îl arată pe om existînd în cadrul adevărului, exprimînd virtual adevărul și tinzînd spre cunoașterea și exprimarea lui. Trebuînd să afirme în mod mincinos că cunoaște adevărul ca întregimea existenței, fără să o cunoască de fapt, arată pe om ca neputînd ieși de fapt din adevărul, sau din realitatea întreagă.

Tot așa faptul că iau întunericul pe care îl promovează prin considerarea existenței lipsită de sensul adevărat în prevenirea ei de la Dumnezeu Cuvîntul drept lumină, arată că sînt făcuți pentru lumină și prin aceasta aduc un omagiu luminii.

Așa se explică faptul că ei se pot înșela considerînd întunericul lumină, deși pe de altă parte nu se mulțumesc cu pretinsa lumină pe care o au din explicarea existenței lor și a lumii fără Dumnezeu și prin aceasta își dau seama că nu sînt în lumină. Pe de altă parte, pe cît e de una adevărul cu unitatea adevărată, pe atît e de unită lumina cu ea. Și la fel: pe cît e de imbinată minciuna cu neunitatea adevărată, dar poate ține în legătură pe cei ce trăiesc în minciună, pe atît este legat întunericul de lipsa de unitate, dar poate ține în legătură pe cei aflați în el. Cei ce se dușmănesc, fiindcă sînt ieșiți din adevăr, dar nu rup orice legătură între ei, așa cei ce trăiesc în întuneric, se socotesc cu totul lipsiți de lumină și de unitate.

Un semn al adevărului și al luminii este unitatea reală și deplin mulțumitoare între cei ce se află în ele, pentru că adevărul și lumina sînt una cu iubirea deplină. Și numai în Dumnezeu se află oamenii în iubirea deplină, pentru că numai în El sînt în adevărul real și în lumină adevărată. Numai în lumina adevărată se poate vedea sau recunoaște adevărul și numai în adevărul real se vede lumina deplină. În întuneric oamenii se simt stîngenindu-se unii pe alții, dar nu se văd în toată adîncimea lor plină de Dumnezeu. În minciună oamenii se văd de asemenea legați între ei, dar legați prin neplăcerile ce și le fac.

Numai Dumnezeu ca adevărul suprem și ca lumina atotcuprinzătoare îi unește cu adevărat și-i face să pătrundă în toată taina lor ultimă aflată în lumina infinită a lui Dumnezeu. Numai în El sporesc în unitate și în taina lor nesfârșită, adincindu-se în izvorul ei care este Dumnezeu Cuvîntul.

Cuvîntul — comunicare a adevărului sau a pretinsului adevăr; expresie a luminii, sau a întunericului, pretinsa lumină și ca putere unificatoare prin iubire sau a unității în dușmănie.

a. Din capitolele anterioare s-a văzut că cuvîntul tinde să exprime adevărul sau realitatea tot mai deplină. Dar poate să exprime și un pretins adevăr, sau o pretinsă realitate. Aceasta arată că omul e făcut de Dumnezeu Cuvîntul, Fiul Adevărului sau al realității și existenței supreme, pentru a cunoaște Adevărul sau Realitatea supremă și pentru a-și îmbogăți existența din tot mai deplina cunoaștere și unire cu El. Dar faptul că omul trebuie să se amăgească, afirmînd prin cuvînt un pretins adevăr, sau o pretinsă realitate, arată că El e făcut pentru adevăr și nu se poate declara pentru neadevăr sau nerealitate. Însă pînă la urmă, sărăcirea adevărată ce-i vine din afirmarea unei pretinse realități, sau a unui pretins adevăr, arată că el nu se poate declara fățiș contrar existenței, sau pentru moartea totală. El rămîne fără să vrea legat de viață, de adevăr, de realitate, de către Dumnezeu care i-a dat realitate și viață într-o anumită legătură cu El, chiar dacă nu vrea să recunoască pe Dumnezeu ca izvorul realității și al vieții sale, sau ca Adevărul real.

b. Din faptul că omul e făcut să exprime și să comunice prin cuvinte sensul existenței sale și al tuturor, înaintînd pînă la Cel în care se află sensul fundamental al tuturor, se arată iarăși că omul e făcut de Cel care e Sensul tuturor, să caute acel sens. Aceasta o arată chiar cînd folosește cuvintele pentru a afirma un pretins sens al existenței, neputînd să nu dea seama, să nu socotească sens adevărat, ceea ce nu e aceasta. Și pînă la urmă minciuna afirmată de el ca sens adevărat se arată în faptul că nu poate explica prin teoriile lui un sens adevărat, care să mulțumească cu adevărat setea lui de-a ști. Nu poate fi un sens adevărat în afirmarea că fericirea stă într-o lipsă de comuniune cu alte persoane pentru veci, sau cu o comuniune de Persoane dumnezeiești și cu persoane omenești ce vor dura în veci. Nu-l poate deci fericii declararea ca sens al existenței reducerea ei la o esență impersonală, inconștientă, lipsită de comuniune.

c. În faptul că omul e fericit numai cînd folosește cuvîntul, pentru o comuniune iubitoare cu alții, se arată iarăși că e făcut pentru aceasta. Dar aceasta se arată și în faptul că el nu poate rupe legătura cu alții nici cînd folosește cuvîntul pentru îndușmănirea cu ei. Însă aceasta nu e comuniunea pentru care e făcut, se arată în faptul că ea nu-l mulțumește, nu-l ferește, ci mai degrabă îl chinuiește. Deci cuvîntul omului și prin urmare el însuși ca izvor al cuvintelor, ca ipostas cuvîntător, e făcut pentru o comuniune adevărată, iubitoare. Iar aceasta arată că în însuși izvorul existenței sale există această comuniune, acest rost al Cuvîntului. Altfel spus, oamenii sînt făcuți de un for suprem care e izvorul cuvintelor și existenței în care cuvîntul susține comuniunea desăvîrșită și supremă. Deci în aceasta se arată că oamenii sînt creați de Dumnezeu Cu-

vîntul, care se află în comuniunea desăvîrșită iubitoare cu Tatăl și cu Duhul Sfînt, adevărata și cuprinzătoarea comuniune nenăscîndu-se niciodată numai la două persoane nedeschise spre a treia. Cînd vorbesc doi oameni despre ei, țin în întuneric realitatea ce se întinde dincolo de ei, socotind în mod fals că ei sînt toată realitatea; iar cînd vorbesc dușmănos de altul sau de alții, o acoperă în întuneric, dar nu se pot de fapt despărți de ea. În amîndouă cazurile însă, ei rămîn pînă la urmă nemulțumiți.

Ca să tragem în modul cel mai clar concluzia din cele spuse, adevărul, lumina, unirea cea mai cuprinzătoare și viața cea mai bogată e din puterea Sfintei Treimi și e o sporire în unire cu Sfînta Treime.

Căci cînd vorbesc doi numai despre ei, nu cuprind tot adevărul. Dar nici cînd vorbesc cei doi și de alți oameni și despre diferitele lucruri, nu simt că cuprind toată realitatea. Numai dacă vorbesc și despre Creatorul, ei își dau seama că cuprind în vorbirea lor toată realitatea sau tot adevărul, explicîndu-și cauza lor și a lumii care, în mărginirea și neputința lor, se arată dependenți de un Creator ce depășește o astfel de dependență. Un om care vorbește, vorbește, numaidecît cu cineva și despre un al treilea, sau despre un obiect care e și el un al treilea, dar mai puțin satisfăcător ca o a treia persoană. Dar în aceasta, precum și în faptul că văd în ei doi și în cel de al treilea un conținut insuficient, care se cere după un al Treilea desăvîrșit, care le-a și impus vorbirea, se arată și o putere sau un reflex în ei al unui Dumnezeu treimic, pentru că și în Dumnezeu bucuria nu poate fi decît ca o relație între trei.

Chiar numele unei Persoane dumnezeiești de Dumnezeu Cuvîntul, arată că în Dumnezeu trebuie să fie cineva nu numai o Persoană, ci două, ca să poată vorbi între ele și o a treia care să-i unească pe cei doi în iubirea lor spre a fi desăvîrșită sau care să arate desăvîrșită bucuria fiecăruia din cele două Persoane de cealaltă.

Numai un Dumnezeu treimic poate reprezenta Adevărul suprem sau realitatea supremă. Și numai cînd o Persoană din ele intră în comuniune prin Cuvînt cu persoanele omenești create, ea întinde Adevărul lui Dumnezeu și la acestea, sau le cuprinde și pe ele în Adevărul dumnezeiesc, ca să facă parte și altor conștiințe de Adevărul pentru care au fost create.

Dar persoanele omenești urmăresc prin vorbire cunoașterea. Pentru aceste motive, fiecare din ele spune ce știe despre Adevăr celelalte și o întreabă pe ea ce știe despre ele. Sau în fiecare din ele este ca realitate o parte din adevăr. Fiecare persoană omenească este, în căutarea luminii, întrebătoare și întrebă. Dar și în aceasta își dau seama că nu pot afla prin convorbirea lor despre ele și despre alții sau despre lume tot adevărul, sau toată lumina, sau întreg sensul lor și al tuturor. De aceea presupun împreună pe Creatorul, ca Cel în care află lumina căutată. Însă lumina care ferește nu poate fi nici în planul dumnezeiesc monopersonală. De aceea și în trebuința unei persoane omenești de a doua prin reciprocă întrebare și răspuns și în trebuința lor comună de a treia se reflectă relația tripersonală a lui Dumnezeu. O persoană omenească nu poate afla fericirea, sensul existenței, decît în comuniune cu o a doua și a treia. Și anume, în comuniunea vecinică cu ele. Valoarea ei depinde de valoarea acelorora. A vedea celelalte persoane ca valori inferioare, înseamnă a ră-

mine în izolare, deci a se sărăci în fericirea proprie. Dar această valoare eternă a fiecărei persoane nu le poate veni decât de la Dumnezeu, ca un reflex al valorii egale și eterne a Persoanelor treimice. Numai Sfânta Treime explică valoarea eternă și egală și comuniunea deplină fericită ce o pot realiza persoanele umane între ele. Și despre valoarea eternă a fiecărei persoane umane, ne-a asigurat una din Persoanele divine ce s-a făcut om pentru veci și a învins moartea. Deci învierea lui Hristos ne aduce deplina lumină, sau sensul existenței persoanelor umane.

Oamenii vorbesc însă nu numai pentru a se întreba unul pe altul despre sensul existenței și a se întregi în mod imperfect despre el, ci mai ales pentru a-și cere unul altuia iubirea și a se asigura despre ea. Aceasta le dă o mulțumire cu mult mai mare. Dar nu și-o pot da în grad desăvârșit. Numai aceasta le-ar da o adevărată fericire. În ea se arată din nou valoarea ce și-o dau. Pentru a răspunde acestei trebuințe s-a făcut om Cuvântul lui Dumnezeu, însușindu-și cererea lor de-a se iubi și unii pe alții și de-al iubi și pe El, dându-le putere prin iubirea Lui de-a răspunde și ei cererii Lui. Căci de-L vom iubi pe El și se vor iubi unul pe altul, va veni El însuși cu Tatăl în ei, ca să le întărească această iubire: «Dacă Mă face locaș în el» (Ioan 14, 23). Iubirea ce le-o aduce Hristos e una cu iubirea între El și Tatăl, ajutându-i să fie una, cum și El cu Tatăl sînt una. Iar cererea acestei iubiri de către Hristos e așa de insistentă, că ea echivalează cu o poruncă, fără ca să fie o silă exercitată asupra lor: «Aceasta vă poruncesc, să vă iubiți unul pe altul» (Ioan 15, 17).

El s-a smerit pînă a ne cere prin cuvîntul omenesc iubirea noastră, ca să ne dea și nouă puterea să ne răspundem prin cuvîntul nostru acestei cereri reciproce.

Deci numai alipindu-ne Lui prin credință, putem să facem și noi din cuvîntul nostru cerere a iubirii și răspuns la ea. Numai în legătură spirituală cu Unul din Treime, care ne-a adus iubirea ei, putem folosi noi cuvintele ca mijloace unificatoare prin iubire, asemenea celei din Sf. Treime. E un cuvînt care trebuie însoțit de fapte care merg pînă la jertfa unuia pentru altul, după exemplul și din puterea lui Hristos.

Dacă numai cu gîndul la Sfînta Treime putem face din cuvîntul între noi expresie a adevărului, a luminii, și mijloc al unirii în iubire, numai prin folosirea Lui în numele Sfintei Treimi ne putem sfinți, primind în noi puterea Ei. De aceea s-a introdus în Biserică practica de-a vorbi în numele Sfintei Treimi, pomenind-o prin cuvînt, sau gîndind la ea. De aceea mai ales membrii ierarhiei bisericești binecuvîntează pe credincioși sau săvîrșesc ierurgiile și Tainele sfințitoare, începînd cu cuvîntele: «În numele Tatălui, al Fiului și al Sfîntului Duh», sau: «Binecuvîntată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfîntului Duh». Ba chiar la Hristos arătată pe cruce, rostind cuvintele: «În numele Tatălui și al Fiului și al Sfîntului Duh» și făcîndu-și semnul crucii. Fără credința în Sfînta Treime și în crucea lui Hristos și fără a gîndi la ele, și a o face pe cea din urmă, cădem în cuvîntul minciunii, al întinericului și al ne iubiri între noi.

Cuvîntul lui Dumnezeu. Putere creatoare și Putere mîntuitoare și desăvîrșitoare, unită cu cuvîntul omenesc care e și el comunicare de putere.

Dumnezeu Cuvîntul nu e numai Adevăr și Lumină, sau Întelepciune, ci și Putere (I Cor. 1, 24). Și precum omul ca persoană, este și el, prin participare adevăr și lumină, așa este și putere, prin participare la puterea lui Dumnezeu Cuvîntul. Dar puterea lui Dumnezeu Cuvîntul este și creatoare a lumii din nimic. Iar la aceasta nu participă și omul.

Dacă Geneza afirmă în primele rînduri că «întru început a făcut Dumnezeu cerul și pămîntul», Sf. Evanghelist Ioan precizează că Dumnezeu care le-a făcut era nu o singură Persoană, ci un Dumnezeu întreit. Căci toate s-au făcut prin Cuvîntul, care era și el Dumnezeu. Prin aceasta precizează că la crearea lumii n-a luat parte numai un duh impersonal al lui Dumnezeu, ci și un Cuvînt personal, deci și Duhul trebuie înțeles ca personal.

Precizînd că toate s-au făcut prin Cuvîntul care era la început, Ev. Ioan arată că nu era la început, adică din veci, de esență impersonal ci un Dumnezeu care nu numai conștient cugetă, ci și vorbește, deci un Dumnezeu care nu e unica Persoană.

Prin Cuvîntul, Dumnezeu a dat lumii o existență generală, dar ea avea în sine ca virtualități diferitele forme ale existenței. Și ele apar pe rînd printr-o zisă a lui Dumnezeu, adică printr-un cuvînt, sau conform cu o rațiune precizată a Cuvîntului Său. Toate s-au făcut deodată în Cuvîntul, avînd în mod virtual în ele toate rațiunile lor, cum le are și El în Sine pe toate. Dar apoi s-au actualizat formele lor prin ieșirea lor la iveală, însă nu și fără o lucrare specială, săvîrșită prin Dumnezeu Cuvîntul, prin care se arată că aceste forme corespund unor rațiuni speciale ale Lui: «Și a zis Dumnezeu: răsără pămîntul iarbă verde». Și în scoaterea la iveală a acestor rațiuni se arată o legătură între ele, și deci între componentele creației, sau o dependență a unora de altele.

De aceea omul nu mai e creat numai printr-o poruncă exterioară lui, ci prin actul comun al Treimii care se imprimă în interiorul ființei umane, dar și prin suflarea lui Dumnezeu cel întreit în el. Aceasta arată că omul e făcut și pentru o comunicare deosebită, spirituală cu Dumnezeul întreit. Deci de la început se dă omului puterea unei colaborări spirituale cu Dumnezeu, la dezvoltarea sa, dar și la lucrarea lui Dumnezeu asupra naturii cosmice.

Dumnezeu creează pe Dumnezeu ca rezultat al vorbirii celor trei Persoane între ele, ca și omul să viețuiască prin relația întreit personală, în care se reflectă și e activă relația Treimii dumnezeiești.

Dacă Dumnezeu e Făcătorul lumii din nimic, El e și Atotîntreitorul ei prin Cuvîntul și prin Duhul Sfînt. Aceasta o mărturisește Biserica și în Crezul ei niceo-constantinopolitan. Dar că Atotîntreitorul creației nu o menține numai într-o nemișcare, ci o ajută să se dezvolte spre folosul omului, printr-un fel de colaborare cu puterile ei. Dar colaborarea omului cu Dumnezeu e și conștientă.

Colaborarea aceasta conștientă o are omul și cu semenii săi, din puterea Treimii. Omul e creat deci ca existență care comunică prin cuvînt.

tul conștient cu alta despre o a treia, despre o lume ca conținut comun dat lor de Dumnezeu.

De aceea Cuvîntul îl caracterizează în mod special pe Dumnezeu, ca persoană conștientă în comunicare cu altă persoană conștientă, preocupate amîndouă de cel puțin o a treia persoană conștientă, în care găsesc o unitate întărită.

Prin cuvîntul lor, persoanele realizează unitatea între ele, prin care dau și se întăresc între ele. Și tot prin cuvînt, intrucît sînt suflete în trupuri, se îndeamnă și se ajută în faptele lor asupra naturii, ba chiar asupra trupului și asupra sufletului lor.

Omul prin cuvînt dă puterea persoanei sale altuia și primește putere de la altul. Și numai prin aceasta întăresc unitatea și viața lor și au bucurie de viață. Dar tot prin aceasta se arată ca existențe dependente nu numai una de alta, ci și de Creatorul lor treimic și numai recunoscînd această dependență și rămînînd într-o legătură conștientă cu Dumnezeu, pot realiza și oamenii o unitate strînsă între ei.

Dar Dumnezeu realizează o colaborare specială cu omul nu numai pentru că el este o ființă conștientă și liberă și e chemat la întărirea conștientă a unității dintre el și semenii săi, ci și pentru că vrea ca omul să se dezvolte spiritual în comuniune tot mai strînsă cu Dumnezeu, primind tot mai mult din puterea bunătății și a comuniunii treimice.

De aceea, dacă Dumnezeu l-a creat pe om fără colaborarea omului, lucrarea de dezvoltare spirituală a omului o realizează numai cu colaborarea conștientă a omului, respectiv cu colaborarea persoanelor umane în tot mai strînsă comuniune. Tot de aceea, Dumnezeu continuă să vorbească omului, sau popoarelor, cum nu vorbește lucrurilor. Nu numai omul singur, sau împreună cu alții vorbește lui Dumnezeu, cerîndu-i ajutorul, ci și Dumnezeu vorbește omului, cerîndu-i colaborarea după ce l-a creat după chipul Său treimic. Dumnezeu îl cheamă astfel pe om ca partener de dialog cu Sine, ca să participe la viața Sa treimică.

Dar în aceasta se arată nu numai cîstea de partener de dialog ce o dă Dumnezeu omului, ci și puterea ce i-a dat-o ca să răspundă cu cuvîntul trecut în faptă la chemarea sau la apelul lui Dumnezeu. De aceea, chiar Dumnezeu îl face pe om nu numai printr-un cuvînt poruncitor, ci prin cuvîntul trecut în faptă, făcînd și pe om cuvînt ipostatic făptuitor. Ca atare și cuvîntul omului către semenul său are puterea să-l miște pe acesta la faptă, sau el însuși vrea nu numai să vorbească semenului său, ci să și facă ceva pentru el.

În general, cuvîntul omenesc are și el în sine o putere, pentru că e lucrare a persoanei. Unitatea între persoanele umane se întărește astfel nu numai prin cuvinte, ci și prin fapte. În sensul acesta are putere să lucreze și asupra naturii folosindu-se de raționalitatea ei, corespunzătoare rațiunii lui. Omul participă astfel într-un fel și la acțiunea creatoare a lui Dumnezeu, sau mai precis la acțiunea Lui care lucrează asupra naturii sau Dumnezeu lucrează și prin om la dezvoltarea naturii.

Dar puterea cuvîntului omenesc, se arată și în curajul, în mîngîierea, în nădejdea ce-o dă semenului său. Oamenii nu se luminează numai unul pe altul, aducînd fiecare contribuția lui la înțelegerea lor, a naturii și a

lui Dumnezeu prin ei și prin ea, ci se și întăresc în împlinirea voii lui Dumnezeu de a crește în asemănarea cu El și de a se apropia astfel tot mai mult de El, sau de a se umple tot mai mult de puterile Lui.

Cuvîntul omenesc fiind o comunicare a iubirii, este și o comunicare de viață. Unește viața celui ce vorbește cu viața celui căruia i se vorbește, sau o întărește pe aceasta. Așa se explică faptul că Dumnezeu Cuvîntul a avut și are chiar putere creatoare. Fiecare suflet ce se naște odată cu trupul, e din puterea lui Dumnezeu Cuvîntul. Iar în Botez omul se înnoiește. Puterea de viață dătătoare a Cuvîntului dumnezeiesc se identifică cu Duhul Sfînt. Și amîndoi vin din Tatăl, unul ca Fiul, celălalt ca Duh ce se odihnește peste Fiul. De aceea și cel ce se naște din nou în Botez devine, sau redevine, fiu al Tatălui împreună cu Fiul Unul Născut, avînd pe Duhul, sau puterea dumnezeiască odihnindu-se în El. Unirea deplină cu Dumnezeu Cuvîntul și cu Duhul Lui, are loc la înviere, cînd omul primește viața veșnică și cu trupul.

Însă această putere a oamenilor de-a se uni în iubire, de a înainta în asemănarea cu Dumnezeu cel treimic, slăbește cînd ei nu mai răspund prin fapta lor apelului lui Dumnezeu, sau cînd nu mai simt trebuința să-i ceară prin rugăciune ajutorul Lui.

Ei totuși păstrează o anumită putere asupra naturii și în inriurirea unora asupra altora, dar mai mult o putere distructivă. Ei nu mai au putere să crească spiritual în unirea între ei și cu Dumnezeu, prin asemănarea cu El, ci mai degrabă slăbesc în această putere.

Dumnezeu întărește cuvîntul unor oameni, dîndu-i putere să lucreze asupra semenilor lor în scopul amintit. Astfel întărește în mod special cuvîntul proorocilor și al membrilor ierarhiei din Vechiul Testament. Se simțea în cuvîntul lor o putere mai presus de cea omenească.

Dar cea mai mare putere a dat-o cuvîntul omenesc. Fiul lui Dumnezeu însușindu-și folosirea lor, odată cu firea omenească. Întărește cuvîntul omenesc asumat de El așa de mult, că poate chiar vindeca prin El și birui forțele naturii: poruncește mării să se liniștească. Iar prin cuvîntul lui exprimat prin fapte, poate umbla pe mare. Prin simplul cuvînt Hristos preschimbă apa în vin la nunta din Cana Galileii, modificînd într-un fel o formă a creației în alta, după ce El a creat toate formele creației. Însă El rămînînd și om, chiar cînd trece în planul nevăzut, dăruiește această putere și Apostolilor Săi și urmașilor lor. El întărește cuvîntul lor prin care îl propovăduiesc pe El. Astfel cuvîntul lor întărit de cuvîntul Lui și uneori prin vindecările ce le săvîrșesc și ei prin cuvîntul lor, vindecă oameni bolnavi și săvîrșesc alte fapte de folos asupra naturii. În cuvîntul lor de binecuvîntare nu e numai o comunicare de curaj, ci chiar o comunicare de daruri dumnezeiești, de putere reală pentru a face față greutăților vieții.

În mod special se transmite prin cuvîntul lor puterea dumnezeiască în rugăciunile sfințitoare și în Tainele Bisericii. Preotul cere lui Dumnezeu să trimită Duhul Său cel Sfînt, care e unit cu Cuvîntul lui Dumnezeu cel întrupat, să sfințească apa cu care sfințesc și pe oameni și lucrurile lor și faptul acesta se produce în mod real.

Prin cuvîntul de iertare al preotului, adresat celui ce se pocăiește, se dă de fapt iertare aceluia de la Hristos însuși. Dacă în cuvintele de încurajare, de mîngîiere, de întărire ce și le comunică oamenii unii altora, are loc o comunicare și sporire reciprocă de putere, cu atît mai mult se comunică drept răspuns o putere cuvîntului de rugăciune ce-l adresează preotul lui Hristos de la Hristos însuși și această putere se comunică și celui ce a declarat în fața lui că se leapădă de păcatele lui. Prin cuvîntul preotului de cerere a Duhului Sfînt, Acesta vine și preface pîinea și vinul în trupul și sîngele lui Hristos. Cuvîntul omenesc folosit de ipostasul lui Dumnezeu Cuvîntul poate preschimba formele creației, cu atît mai mult poate întări sufletele omenești, le poate umple de puteri, poate îndumnezei pe cei ce se deschid prin credință lucrării Lui.

Puterea sfințitoare a cuvîntului lui Dumnezeu Cuvîntul făcut om în actele Bisericii o afirmă Sf. Pavel în *Efes. 5, 16*, legînd această putere de jertfa adusă prin iubirea Sa față de oameni, prin care a omorît moartea Sa ca om. Prin aceasta, cuvîntul Lui omenesc s-a umplut deplin de puterea dumnezeiască ce ne aduce și nouă arvuna învierii. «Hristos a iubit Biserica și s-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățînd-o în baia apei prin cuvînt... ca să fie sfîntă și fără de prihană».

Mai mult chiar, toate bucatele se sfințesc prin cuvîntul lui Dumnezeu cerut prin cuvîntul omenesc al rugăciunii, dacă se folosesc cu mulțumire. Deci în acest caz se sfințesc și cei ce le folosesc: «Căci orice făptură a lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire. Fiindcă se sfințește prin Cuvîntul lui Dumnezeu și prin rugăciune» (*I Tim. 4, 5*).

Cuvîntul lui Hristos făcut om are putere permanentă de ajutorare a omului în biruirea vicleanului dacă e menținut prin amintire de acesta în conștiința Lui și împlinește porunca lui Hristos de a iubi pe oameni cum i-a iubit Hristos. În acela rămîne Hristos ca persoană. Această putere îi dă tot celui ce iubind pe Hristos, iubește și pe fratele său, depășind izolarea egoistă. O spune aceasta Apostolul iubirii: Acela a ieșit din întuneric și se află în lumină. A ieșit din întunericul izolării, fiindcă păzește poruncile lui Hristos ca să iubim pe oameni, cum i-a iubit El, dîndu-se jertfă pentru ei. «Și întru aceasta știm că L-am cunoscut (pe Hristos), care s-a jertfit pentru păcatele noastre», dacă păzim poruncile Lui. Cel ce zice că: L-am cunoscut, dar poruncile Lui nu le păzește, mincinos este și întru el nu se află adevărul. Cine iubește pe fratele său, rămîne în lumină... Iar cel ce urăște pe fratele său, este în întuneric... V-am scris acestea tinerilor, fiindcă Cuvîntul lui Dumnezeu rămîne întru voi și ați biruit pe cel viclean» (*Luca 2, 2-3, 10-11, 14*). Cuvîntul acestuia va avea mereu în cuvintele sale cuvîntul lui Hristos, sau în persoana sa, persoana lui Hristos.

Puterea sfințitoare a lui Dumnezeu Cuvîntul făcut om și jertfit pentru noi, este în fond puterea Lui unificatoare, ca a Celui ce ne-a creat pe toți din iubire ca să ne adune în El prin iubire. Acesta e rostul cuvîntului omenesc care ține de persoana omenească, rost ce se îndeplinește cînd se unește cu El cuvîntul lui Iisus Hristos, Dumnezeu Cuvîntul făcut om.

Dar desigur că iubirea aceasta o arată Fiul lui Dumnezeu prin cuvîntul omenesc asumat de El, pentru că o are înainte de întrupare în uni-

rea cu Tatăl în Duhul Sfînt. De aceea cuvîntul omenesc asumat de Dumnezeu Cuvîntul pentru noi are atîta putere că ne naște pe noi din nou, după ce același Dumnezeu Cuvîntul neîntrept ne-a creat pentru prima dată (*I Petru 1, 23*). De aceea proorocii din Vechiul Testament au cunoscut Cuvîntul lui Dumnezeu ca existent în ei și adresat lor încă din vremea dinainte de întruparea Lui. Au cunoscut acest cuvînt al lui Dumnezeu ca poruncă a iubirii de frați, după pilda iubirii de frați, după pilda iubirii dintre Persoanele Sfintei Treimi, ca și Sf. Apostol Ioan: «Auziți cuvîntul lui Dumnezeu cei ce tremurați de graiul Lui, ziceți frați ai noștri celor ce vă urăsc pe voi» (*Is: 66, 5*). Iar Ieremia spune: «Pe cei ce defaimă cuvintele Tale, pierde-i pe ei, și va fi cuvîntul Tău spre veselie și bucurie inimii mele» (*15, 16*). Iar Dumnezeu îi spune aceluiși prooroc: «Iată, au nu sînt cuvintele Mele ca focul, zice Domnul, și ca ciocanul ce taie piatra?» (*Ier. 23, 29*). Cuvîntul lui Dumnezeu e și foc care înfierbîntă pe cel ce îi rostește, conștient că-i vine de la El, dar și arde în focul pedepsei pe cei ce nu-l împlinesc.

Pr. Prof. Dr. DUMITRU STANILOAE

CONSTANTIN VODĂ BRÎNCOVEANU VOIEVODUL, OMUL ȘI MARTIRUL

1. Europa de răsărit la sfîrșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor

În istoria generală a Europei, perioada care se întinde de la Reformă și războaiele religioase pînă în prețuia revoluției franceze, este numită în mod curent perioada absolutismului și a iluminismului. Se înțelege că această caracterizare se aplică în mod diferențiat la situația specifică diferitelor țări sau zone europene din secolele XVI-XVIII, pentru secolul al XVI-lea, vorbindu-se despre absolutismul confesional de sub Filip al II-lea al Spaniei (1556-1598), pentru secolul al XVII-lea despre «absolutismul de curte» (*höfischer Absolutismus*)¹ de sub Ludovic al XIV-lea al Franței (1643-1715), iar pentru secolul al XVIII-lea despre absolutismul iluminist personificat în politica lui Frederic al II-lea al Prusiei (1740-1786).

Această schematizare a istoriei europene, în perioada de trecere de la lumea medievală la cea modernă, are în vedere doar liniile generale, doar politica marilor puteri — în limbaj modern — și riscă să minimalizeze, dacă nu chiar să anuleze, individualitatea politică a țărilor mai mici.

Pe de altă parte, este iarăși adevărat că politica așa-ziselor mari puteri a determinat, în bună măsură, evoluția situației din zona lor de influență.

Termenul de absolutism, împreună cu precizările care i se aduc, se referă, în primul rînd la sistemul politic intern aplicat într-un stat sau altul, așa cum am văzut mai sus. Acest termen exprimă însă ceva și din caracterul politicii generale europene din epoca respectivă.

1. Gunter Barudie, *Das Zeitalter des Absolutismus und der Aufklärung (1648-1779)*, Fischer Weltgeschichte, Band 25, Frankfurt am Main, 1981, p. 13.